

Тема 4: Матеріально-технічна база аграрних підприємств

План

1. Особливості і стан матеріально – технічної бази аграрних підприємств. Основні напрями і шляхи розвитку МТБ аграрних підприємств.
2. Поняття розмірів і структури енергоресурсів. Енергооснащеність виробництва і енергоозброєність праці.
3. Енергомісткість та фактори її зниження, електрооснащеність та електроозброєність.
4. Виробнича потужність підприємства.

1. Особливості і стан матеріально – технічної бази аграрних підприємств

Ефективний розвиток с/г залежить в основному від 2-х найважливіших факторів:

- 1) рівня забезпеченості виробничими ресурсами;
- 2) рівня їх використання.

Сукупність матеріальних і природних ресурсів, що використовуються для виробництва с/г продукції, є **матеріально – технічною базою с/г**.

За натурально – речовою ознакою до її складу входять такі матеріальні ресурси:

- будівлі;
- споруди;
- силові та робочі машини;
- обладнання;
- передавальні пристрої;
- робоча і продуктивна худоба;
- багаторічні насадження;
- насіння;
- корми;
- паливо;
- мастильні матеріали;
- добрива;
- запчастини; та ін.

Різні елементи МТБ неоднаково діють на процес та результати виробництва. Наприклад, виробничі будівлі, споруди та інші засоби беруть участь у процесі виробництва опосередковано, створюючи необхідні умови для виробництва. Певна частина матеріальних ресурсів не бере участі у процесі виробництва, а лише забезпечує культурно – побутові потреби сільського населення. А земля, насіння, добрива, худоба, корми, засоби захисту рослин і тварин впливають на них безпосередньо.

МТБ с/г має ряд характерних *особливостей*, які зумовлені специфічністю даного сектора економіки країни. Серед головних слід виділити такі:

1. Складовою МТБ с/г є *земля* – головний і незамінний ресурс, який неоднаковий за своєю родючістю. Для одержання одного й того ж обсягу виробництва продукції на ділянках, які мають різну родючість, необхідно забезпечити неоднакову кількість

- засобів виробництва. рівень родючості землі визначає ефективність використання матеріальних і трудових ресурсів.
2. МТБ с/г значною мірою потрапляє під вплив *природно- кліматичних умов*. Крім того, с/г розташоване в різних природних зонах, що потребує неоднакових технічних засобів, систем машин, витрат виробництва на 1-цю земельної площі.
 3. На рівень ефективності використання матеріальних ресурсів впливає також *сезонність виробництва*, в зв'язку з чим окремі засоби, особливо в рослинництві, використовуються протягом досить короткого проміжку часу. Це зумовлює зростання додаткових витрат на їх утримання, зберігання, створення необхідних сховищ для насіння, кормів тощо.
 4. Складовою частиною МТБ с/г є *живі організми* – рослини і тварини. Тому виробництво тісно переплітається з біологічними процесами, які впливають на ефективність використання МТРесурсів.
 5. МТБ с/г включає *засоби виробництва*, які випускаються іншими галузями н/г, зокрема промисловістю (машини, паливо, добрива, засоби захисту рослин і тварин тощо), а також засоби, які виробляються безпосередньо в с/г (худоба, птиця, корми, насіння, гній та ін.).
 6. МТБ с/г потребує тісного ув'язування з МТЗабезпеченням інших сфер АПК з метою високо – ефективного функціонування системи: **виробництво – зберігання – транспортування – переробка – реалізація продукції**.

Отже, МТБ с/г повинна розвиватися на основі постійного поліпшення використання природних ресурсів, впровадження нових технологій, комплексної механізації та автоматизації, електрифікації та хімізації виробничих процесів в усіх його галузях.

2.Поняття розмірів і структури енергоресурсів. Енергооснащеність виробництва і енергоозброєність праці

Однією з найважливіших та найактивніших складових матеріально-технічної бази сільського господарства є енергетичні ресурси. Вони включають потужність механічних двигунів (тракторів, комбайнів, автомобілів, самохідних шасі та ін.), електричних двигунів, електроустановок, робочої худоби (в перерахунку на механічну силу). Збільшення у сільськогосподарських підприємствах кількості тракторів, комбайнів, автомобілів, підвищення рівня механізації та автоматизації процесів із застосуванням електричної енергії зумовлюють зростання забезпеченості сільського господарства енергетичними ресурсами. У структурі останніх найбільшу питому вагу становлять двигуни тракторів, автомобілів, електродвигуни та електроустановки. Щороку рівень енергозабезпеченості зростає, що пов'язано із збільшенням кількості потужних засобів виробництва.

Для визначення рівня забезпеченості сільського господарства енергетичними ресурсами розраховують такі **показники**:

- *енергозабезпеченість* — кількість енергетичних потужностей (у к. с.) з розрахунку на 100га посівної площі;
- *енергоозброєність праці* — кількість енергетичних потужностей з розрахунку на одного середньорічного працівника, зайнятого в сільському господарстві.

Наприклад, визначимо показники рівня забезпеченості господарства енергетичними ресурсами, якщо:

кількість енергетичних потужностей становить 4817 к.с.; площа ріллі – 2457 га; середньорічна чисельність працівників – 363 чол.

Отже, енергозабезпеченість господарства становитиме:

$$E_z = 4817 / 2457 * 100 \text{ га} = 196 \text{ (к.с.)}$$

Другим показником є енергоозброєність праці, яка складе:

$$E_{oz} = 4817 / 363 = 13 \text{ (к.с.)}$$

Вищий рівень цих показників свідчить про більші можливості підприємств щодо виробництва сільськогосподарської продукції. З підвищенням енергозабезпеченості дедалі більший обсяг робіт виконується із застосуванням машин та механізмів, з використанням електричної енергії. Внаслідок цього знижуються затрати живої праці на певний обсяг виробленої продукції й відповідно підвищується продуктивність праці, що в цілому сприяє зниженню загальних витрат на виробництво одиниці продукції.

3. Енергомісткість та фактори її зниження, електрооснащеність та електроозброєність

Зростання кількості с/г продукції може бути досягнуто двома шляхами:

1. збільшення обсягів її виробництва;
2. скорочення втрат.

Другий шлях доцільний за умови, коли енергомісткість збереженої продукції не перевищуватиме енергомісткість продукції, одержаної шляхом використання першого напрямку.

Отже, крім показників енергетичних ресурсів розраховують матеріало- та енергомісткість одиниці продукції чи робіт.

Матеріаломісткість характеризує обсяг матеріальних витрат (без амортизації) на виробництво одиниці продукції, **енергомісткість** — витрати енергії на виробництво одиниці продукції. Рівень цих показників у сільському господарстві залишається досить високим, тому необхідно шукати шляхи суттєвого їх зниження. Головними щодо цього є грамотна технічна експлуатація сільськогосподарської техніки, своєчасне здійснення ремонту і технічного обслуговування, раціональна організація виробничих процесів, правильне агрегування силових та робочих машин і механізмів, повне завантаження енергонасичених тракторів, оптимізація структури машинно-тракторного парку.

Крім того, у складі енергоресурсів важливе місце займає електроенергія. Використання ел./енергії характеризують такі показники, як електрооснащеність і електроозброєність.

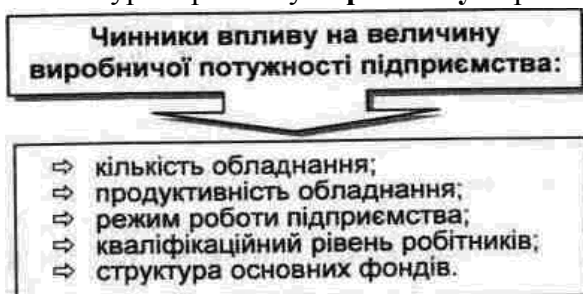
Електрооснащеність показує кількість ел./енергії з розрахунку на 100 га ріллі і визначається відношенням кількості ел./енергії, спожитої на виробничі цілі, до площі ріллі.

Електроозброєність характеризує кількість ел./енергії у розрахунку до одного середньорічного працівника й визначається відношенням потреби до середньорічної чисельності працівників.

4. Виробнича потужність підприємства

Виробнича потужність - це максимально можливий обсяг випуску продукції підприємством за певний час (зміну, добу, місяць, рік) у встановленій номенклатурі і асортименті при повному завантаженні обладнання і виробничих площ.

Виробнича потужність визначається в **натуральних** одиницях при обмеженій номенклатурі виробів і у **вартісному** виразі при широкому асортименті.



Розрізняють такі **види потужності підприємства:**

- Проектна – визначається у процесі проектування будівництва нового, реконструкції чи розширення діючого підприємства.
- Поточна (планова) – визначається періодично відповідно до міни умов виробництва (зміни продуктивності устаткування та номенклатури випуску продукції).
- Резервна – використовується тоді, коли виникає термінова додаткова потреба у продукції галузі: енергетика, газова промисловість, транспорт, переробка с/г сировини.

Розрахунок виробничої потужності є найважливішим етапом обґрунтування виробничої програми підприємства. На його основі плануються обсяги випуску продукції, складаються баланси потужностей, визначаються обсяги необхідних капіталовкладень.